
KORIZMENI NAPJEVI U VINIŠĆU

*Izvorni znanstveni članak
UDK: 783.6 : 398.88 (497.5 Vinišće)*

NACRTAK/ABSTRACT

U članku autorica donosi šest napjeva koji se pjevaju u mjestu Vinišće u srednjoj Dalmaciji za vrijeme Korizme, poglavito za vrijeme Velikog petka; Puče moj, Gospodina mučenje, Gospin plač, Isповidajte se Gospodinu, Barjaci kreću kraljevi, i Križu sveti nad sva stabla. Podvrgava ih glazbenoj i poredbenoj analizi u svrhu boljeg razumijevanja njihovih ishodišta, primjene i promjena kojima su bili izloženi. U nekim napjevima interesantna je pojava obrnutog procesa od onog uobičajenog; pretočenje pučkog izričaja ponovno u onaj prvotni, svojstven gregorijanskom pjevanju.

1. UVOD

Austrijski etnomuzikolog Erich von Hornbostel (1877. - 1935.) početkom 20. stoljeća izrazio je bojazan da kako glazba naroda brzo nestaje, mora biti snimljena i proučena prije nego što iščezne iz živog repertoara svojih nositelja. U to vrijeme se smatralo da je dužnost etnomuzikologije sačuvati primjere narodne glazbe kao "najčvršćeg elementa kulture". Alan P. Merriam 1964. godine zaključuje da iako je važno snimati "što šire i brže", još je važnije uočiti procese koji uzrokuju i u okviru kojih se događaju promjene. Očuvanje narodne glazbe, piše A. P. Merriam, važno je, ali ne smije biti jedina težnja etnomuzikologa, već se ista mora promotriti kroz kontekst konstantnih promjena. (Merriam, 1964.: 8-9) Naime, poznato je, nijedna kultura ne može izbjeći dinamičnost koja tijekom vremena rezultira promjenama.

Etnomuzikolozi su se, razumljivo, ponajprije bavili onim glazbenim sadržajima za koje su smatrali da su "izvorni". Suvremena etnomuzikologija ne drži kako bi se prije svega trebala baviti starijim glazbenim tradicijskim pojavama. Ona propagira istraživanje svekolikog glazbenog života pojedinaca, veće ili manje skupine ljudi. Danas nema mjesta gdje ljude ne zapljuskuju različiti glazbeni utjecaji i gdje ljudi u takvim okolnostima ne grade svoj glazbeni identitet, koji je vrlo kompleksan i rastezljiv. (Buble, 1998: 27) Ne stavljajući više izvornost glade

* Ugodna mi je dužnost zahvaliti se župniku Vinišća, don Ivu Đurđeviću, za pomoć koju mi je pružio tijekom mog istraživanja.

podrijetla pojedinih folklorno-glazbenih pojava kao primarni cilj svog istraživanja, etnomuzikologija proširuje polje svog interesa na tradicionalno, da bi nakon toga folklornim smatrala i ono što je živjelo među narodom dvije generacije. Danas svoju pažnju usmjerava (učestalo i opravdano!) i na ono što je živjelo i preživjelo u samo jednoj generaciji! Napuštanje postulata stare folklorističke škole dogodio se upravo iz razloga što se folklor tretirao kao dio povijesne ropotarnice. Folkloristi su tretirali građu kao “predmete same po sebi bez referiranja na kontekst, kao izložke iz nekadašnjeg muzeja za koje je bila dostatna njihova ljepota da ih učini zanimljivima, oni nisu bili... svjedočanstvo ičega. To je bilo kulturno bez društvenog.” (Pitt-Rivers 2002: 259-260) Danas znamo da istinu o folkloru, bilo glazbenom ili inom, nesumnjivo podastire narod sa svojom postojećom, živućom kulturom. Etnomuzikolozi su svjesni različitih čimbenika koji kreiraju položaj tradicijskih pojava u naše vrijeme. Mudri kroničar i stručnjak primijetio je da se “zaboravljaju... ishodišta... pjesama, zaboravljaju se autori, zaboravlja se gdje su nastale, u kakvim prilikama i za kakve potrebe, zaboravit će se, dakle, sve ono popratno, a ostat će one same u narodu i s narodom”. (Mirošević, 1998: 64) Analize nekih etnologa pokazale su naglašenu subjektivnost u pristupu predmetu istraživanja, a i složenost pojma “narod”. (v. Rihtman-Auguštin, 1971: 9-11) Stoga, umjesto nejasne generalizacije pojma “naroda” kao suverene, homogene (je li?) zajednice, pod narodom smatram pojedine društvene skupine, koji u ozračju kulturno-društvenih sustava međusobno utječu i djeluju jedni na druge. Naposljetku, što li je folklor doli “sinteza duhovnog dosega pojedinca ili skupine i svega postojećeg, stvarnog i sveгдаšnjeg”. (Buble, 1997: 31) Danas su etnolozi i etnomuzikolozi uglavnom suglasni kako će teško ikada baratati činjenicama - već samo arbitrarnim sklopovima znanja o objektu ili objektima svojih proučavanja. Etnološki teren, onakav kakvim se smatrao po starim definicijama, više i ne postoji. Novi način života briše razlike među glazbenim izrazima koji pojedine zajednice ljudi čine lako prepoznatljivim.

2. VINIŠĆE I CRKVENA GLAZBA

U Vinišću, malom mjestu smještenom na pola puta između Šibenika i Splita, najbliže drevnom Trogiru, zahvaljujući geografskoj zatvorenosti koju su odredila okolna brda, stoljećima je stvarana povoljna klima za razvijanje velikog bogatstva narodne umjetnosti unutar izrazito patrijarhalnog društva, na relativno malom prostoru. Vinišće sa svojom okolicom nije imalo gotovo nikakve kopnene prometne veze. Sve veze i promet odvijale su se morskim putem. Vinišće je pripadalo Trogirskoj biskupiji. Danas pak pripada Splitsko-makarskoj nadbiskupiji. Mjesto je bilo pod jurisdikcijom trogirске općine, čije je središte, grad Trogir, udaljeno 22 kilometra. U kratkim razdobljima 19. i 20. stoljeća, te od zadnjeg desetljeća 20. stoljeća Vinišće je dio marinske općine. Bilo bi naivno misliti da sredinu mojeg znanstvenog interesa, nije dotakla sudba modernog života. Sve značajke

suvremenog doba nisu zaobišle ni ovaj kraj. Slijedom logične neminovnosti Vinišće danas ima cijeli kompleks novih, suvremenih ustanova, uključujući i novu crkvu. Turizam i ugostiteljstvo bilježe konstantan rast, stari su se mještani vratili s "rađe" iz drugih mjesta, mladi više ne odlaze "trbuhom za kruhom" u onoj mjeri u kojoj su to radili u nekim drugim vremenima. Živi djelić očuvane glazbene baštine, pojedine manje sredine, koja još uvijek (doduše pliće i umornije) diše bez pomoći respiratora, u narodu i s narodom, u takvim okolnostima postaje dragocjen predmet znanstvene pažnje.

Ono što je zajedničko mojim kazivačima iz Vinišća, mjesto je boravka i glazba koja je, još iz daljnje prošlosti, integralni dio liturgijskih i izvanliturgijskih vjerskih obreda za vrijeme Korizme. Taj i takav glazbeno-vjerski identitet samo je jedan od mnogih, slojevitih razina identiteta vlastitog svakom čovjeku, mada njegovo aktiviranje nesumnjivo ovisi o vremenu, prilici i kontekstu pojedinih situacija. Mnoga obilježja što bi ih moguće mogla povezati kao cjelinu ostaju upitna. Naime, lako je uočljivo raznorodnost mještana po interesima, zanimanju, društvenom statusu, godinama...

Razmatrati i proučavati glazbenu kulturu jedne sredine, bez obzira na njezinu veličinu i karakter, prema Lovri Županoviću, znači nužno polaziti od dva njezina izvorišta "onog anonimnog, utopljenog u pojam 'narodna/pučka'" - ili preciznije: ponarodna - iz "onog stvorenog iz mašte... imenom poznatog glazbenika". (Županović, 1999: 191) S obzirom na limitirani karakter ovog istraživanja, bazirat ću se na ono prvo izvorište.

Hrvatski folklorni napjevi s vjerskim, nabožnim i kršćanskim, odnosno katoličkim tekstovima razlikuju se i moguće ih je razvrsti u dvije velike skupine. (v. Bezić, 1993., 169) U prvoj su pjesme koje se izvode za vrijeme mise, blagoslova, litanija i drugih pobožnosti, dok drugoj skupini pripadaju pjesme koje se izvode izvan crkve, vjerskog karaktera, bilo da su vezane za određene vjerske blagdane, bilo da se u njima imena svetaca, Djevice Marije, Isusa ili Boga samo spominju, ili su primjerice dio koledarskih ophoda i slično. Za njih je specifično što ih izvođači "najprije čuju i upoznaju, relativno slobodno prihvaćaju i usvajaju, pri tom sebi prilagođuju manje ili više mijenjajući melodijsku krivulju napjeva. Tekstovi pjesama nešto su čvršći, ali i u njima dolazi do obično manjih promjena." (Bezić, 1993: 170) Na području Vinišća za vrijeme Korizme se nije pjevalo izuzev korizmenih napjeva i muke. Muka se čitala iz "libra" kod kuće, kao i u crkvi (dugo vremena, od 1944. do 1958. godine, u osam kilometara udaljenoj marinskoj župi kamo su Vinišćani pješačili, jer nisu imali svog svećenika). Treba dometnuti da, iako pripadaju prvoj skupini pjesama, dotični korizmeni napjevi posjeduju i neka obilježja druge skupine: učili su se s "uha na uho" zbog čega melodija bilježi (doduše u manjim razmjerima) promjene, ovisno o kazivačima i nadnevcima kada su zabilježene.

Stanovništvo Vinišća mahom je hrvatske narodnosti. Zanimljivo je kako za neke od starijih Vinišćana "biti rimokatolikom" automatski implicira pojam "biti Hrva-

tom”. Potonje vjerojatno vuče korijene iz vremena negdašnje Jugoslavije. Naime, za vrijeme tadašnjih popisivanja stanovništva ponosniji stari žitelji odbijali su se uklopiti u sliku Hrvata - Jugoslavena, koja je u skladu s općom političkom klimom i dogmom o jednom narodu (jugoslavenskom) prihvaćala religiju kao “opijum za narod”. Smatrali su, mudrošću shodnom puku, naglasiti kako nisu samo Hrvati, već i rimokatolici, a ne bezbožnici. Velik broj (manje hrabrih?) žitelja u ono vrijeme je hrvatstvo (zapravo bespotrebno) bez grižnje savjesti “žrtvovalo” vjeroispovijesti. “Nemoj ti meni pisat Hrvatica, rimokatolici smo se mi uvijek pisali po narodnosti...takvi je poredak države”, glasilo je pragmatično rješenje iz prošlosti za mir u srcu, a posebice u životu. Takav stav shvatljiv je kada se podsjetimo da su četrdesete i pedesete godine 20. stoljeća bile izuzetno teško vrijeme za sve oblike religioznog života te hrvatskih religioznih pjesama, (v. Bezić: *ibid.*), kada se iz pjesama uklanjao svaki spomen Boga, Isusa, Djevice Marije i inih svetaca.

U Vinišću je spontano pjevanje i ples još od davne prošlosti bio nedjeljivi dio svakodnevnice. Subotom su u podne ljudi dolazili kućama s rada. Muškarci bi se obrijali i okupali te zatim odlazili “po kućama”, jedni kod drugih, ili u mjesnu gostionicu gdje bi se pjevalo i veselilo. Subotom i nedjeljom bi se “išlo u kolo”, a nedjeljom bi se obično išlo kroz selo i pjevalo. Za vrijeme Korizme nije se plesalo i pjevalo. Ljudi su u tišini obavljali svakodnevne obaveze, postilo se, a kod kuće čitalo Muku Gospodina Našega Isusa Krista.

Svjedočanstva kazuju da su do 1941. godine Vinišćani od rođenja živjeli u istinskom suživotu s Crkvom. Tijekom čitave crkvene godine svi su se blagdani štovali i čekali s nestrpljenjem. Prema kazivanju starijih mještana, praktičnih vjernika, za velike vjerske blagdane rijetko bi tko ostajao kod kuće za vrijeme mise; eventualno neka domaćica koja bi se ostala brinuti za malo dijete. Nakon večernje službe Božje, palile bi se vatre od “luga i petrolja” oko crkve gdje bi staro i mlado pjevalo i plesalo u narodnim nošnjama. Pucalo se iz kubura i slavilo.

Nekada su, prije II. svjetskog rata, viniške crkvene popijevke u crkvi pjevali “kantaduri”, malo vokalno tijelo sastavljeno od nekoliko muškaraca. Žene nisu pjevale u crkvi, iako je uobičajena praksa ženskog pjevanja postojala: pjevale su čobanice kad su čuvale ovce, ispred kuća bi sjedile djevojke i nadmetale se koja će “bolje pivat”, pjevalo se dok se plesalo kolo, dok su se kopali vinogradi, sadilo žito. Prema riječima starijih kazivača “svugdi je sve uz pismu bilo”, te se u svakodnevnim životnim situacijama spolu pjevača nije pridavala važnost. Neko vrijeme je postojao i dječji zbor, koji je živo sudjelovao u svakodnevnom crkvenom životu, iako su “kantaduri” imali apsolutnu prednost kao stari,iskusni crkveni pjevači. Nije svatko mogao biti kantadurom, pa stariji ljudi s osobitim ponosom ističu nekog od predaka koji je obnašao tu dužnost. U viniškim crkvama nikada nisu postojale orgulje niti službovali orguljaši, tek je dobavljen jedan maleni harmonij na kojem nitko nikada nije zasvirao za vrijeme bogoslužja, pa se tako njegovanje vokalnog, a cappella izričaja u crkvama nametnulo i kao svojevrsna nužnost. Takva situacija održala se do dana današnjeg.

Gospin plač pjevao bi se za Veliki četvrtak i “tuka bi se baraban”. Do četrdesetih godina za Veliki petak procesija bi išla kroz cijelo mjesto. Kako većina malih župa u Dalmaciji tada nije imala baldahin, svećenik bi hodao ispod “crkovne lumbrele”, a nosio bi je glavar sela. U procesiju se nosio mali i veliki križ te bi se pjevali tradicionalni crkveni napjevi *Puče moj, Stala plačuć, Ispovidajte se Gospodinu...* Često bi se stajalo, zbog blagoslova. Ribari su prije procesije na barkama palili ferale, koje su potom skidali s brodova i nosili ih u procesiju na rukama da bi osvjetljavali put. Vinišćani pripovijedaju kako su vremenske prilike gotovo uvijek bile naklonjene održavanju procesije. Stariji mještani govore kako bi nakon Velikog petka često čuli kako je kiša omela procesije u mnogim okolnim župama, dok bi kod njih u isto vrijeme bila tek lagana naoblaka. Jedne godine, kazuju vjernici, puhalo je jako jugo, “da nisi oči moga otvorit”, i otežavalo povorci put. Kada su vjernici iznosili veliki križ iz crkve, pjevajući *Ispovidajte se*, jugo je naglo prestalo, a zamijenila ga je, kao led, hladna bura. Ta zgoda se godinama spominjala kao neoboriv znak prisutnosti Svevišnjega, ulijevajući strahopoštovanje vjernicima viniškoga kraja. U crkvu bi se za Veliki petak unosile “črčaljke”, okrugli komadi drva sa žljebovima i ručkom, koja se okreće proizvodeći šušćav zvuk. U subotu koja prethodi Uskrsnoj nedjelji bi se navečer obično palila vatra ispred crkve, a vjernici bi nosili hranu na blagoslov, da bi zatim u svečanim tradicionalnim nošnjama odlazili na vazmeno bdijenje. Stariji mještani su redovito do pedesetih godina prošlog stoljeća nosili svoje tradicionalne nošnje, a pojedinci i kasnije.

Nakon II. svjetskog rata, odnosno dolaskom komunista na vlast, događaju se promjene u društvu koje se očituju u promjeni odnosa određenog broja stanovnika prema vjeri. Radi bolje ilustracije situacije donosim dijelove transkripcija razgovora sa stanovnicima Vinišća.

“Oni su (članovi Komunističke partije op.a.) uvijek govorili da ništa ne zabranjuju, pa su moji mater i otac i dalje odili u crkvu. Zbog toga su meni zabranili odit na mriže, osta sam bez kruva, ali nek Bog da zdravje onome koji me izbacija jer da sam ima posal, ne bi nikad otiša iz Vinišća.”
M. P. (76 godina)

“Prije 41. je svak odija u crkvu, a kasnije se nije smilo.”
N. P. (75 godina)

“Ko je čuva radno misto boja se ić u crkvu.”
L. P. (65 godina)

“Niko nije nikome smeta. Ko je tija, moga je odit u crkvu. Vinča san se u crkvu. Bija san u Partiju. U šesti misec sam se krizma, a u osmi iša u partizane.”
J. K. (74 godine)

“Ja san odija u crkvu, a posli kad je doša komunizam san iša na brod... i nisam više odija.”
J. K. (74 godine)

“Nas desetak se nikad nismo bojali nego bi priko pijace od gušta išli u crkvu.”
N. P. (75 godina)

Nakon što je 1944. godine iz mjesta otišao župnik don Ante Škobalj, u Vinišću nije bilo svećenika sve do 1958. godine. Ondašnje vlasti nisu bile sklone manifestacijama odanosti Crkvi i katoličkoj tradiciji. Doduše, svjedočanstva kazuju kako bi koji put u župu došao svećenik s Drvenika Velog ili iz Trogira, ali to bi bilo uistinu veoma rijetko. Od tog vremena, do tada izrazito pobožan narod (prema kazivanju samih domorodaca) nastojao je sačuvati kakav-takav kontinuitet u svezi s tradicijskim običajima vezanih uz vjerske blagdane. Tijekom četrnaestogodišnje "šutnje" glede bogoslužja, na blagdane se i nadalje (doduše u uočljivoj manjoj mjeri) izlazilo iz kuća, nalazilo se, pjevalo i igrala se kola. Ta praksa se održala do osamdesetih godina 20. stoljeća. Na Svetu misu, kako je već navedeno, mještani su pješačili najmanje sat vremena do osam kilometara udaljene Marine. Na mjesto župnika, 1958. godine, dolazi don Kajo Marović, koji je u narodu prozvan "ledolomcem" zbog svoje smionosti i borbe za vjeru u duhovno, te naposljetku za boljitak i u materijalno zapuštenoj župi koja je četrnaest godina egzistirala bez pastirske ruke i vodstva. U to vrijeme zabranjuju se procesije kroz mjesto u skladu s općom klimom u tadašnjoj državi, te se procesija održavala oko crkve. Narod je prestrašen, pa se broj praktičnih vjernika smanjuje. Zanimljivo je da i u tim okolnostima (prema podacima iz dokumenata Župnog ureda u Vinišću) gotovo nitko od starijih i bolesnih mještana nije odbijao blagoslov, ispovijed i pričest, mada su mnogi od njih, prema evidenciji, službeno bili "kontra" crkvenih i vjerskih običaja. Crkveni pjevači u to vrijeme još uvijek pjevaju za vrijeme blagdana u crkvi. Međutim, gubi se kontinuitet glede kvalitete i originalnosti glazbovanja, a i sami pjevači bili su sve stariji i sve nemoćniji (Arhiv Župe Vinišća, Kronika Župe Vinišća).

Autohtona se glazbena predaja usporila, a s vremenom i u potpunosti zamrla. Takvo stanje kontinuirano traje sve do devedesetih godina. U dokumentima Župnog ureda u Vinišću navodi se 17. lipnja 1990. godine kao datum kada se prvi put nakon niza godina misa služila izvan crkvenog objekta, na otvorenom, nakon čega je uslijedilo narodno veselje.

Nakon utemeljenja samostalne i demokratske Republike Hrvatske, melodije starih crkvenih napjeva iz glazbene baštine Vinišća bilo je moguće pronaći samo u sjećanjima nekolicine starijih ljudi. Međutim, marom pobožnih mještana od 1992. godine procesija ponovno slobodno kreće kroz mjesto, da bi 1999. godine osnivanjem udruge "Ivan Duknović", što je bilo popraćeno općim oduševljenjem, crkveno pjevanje doživilo reanimaciju. Oživljeni su stari tradicijski napjevi koji su ostali sačuvani ponajprije zahvaljujući ženama (paradoksa li - iste nisu smjele pjevati u crkvi u vrijeme kada su ih zapamtile). A propos te zanimljivosti, žene joj nalaze uzrok ne u "amneziji" muškaraca, već u svojoj dugovječnosti i dobrom pamćenju, te divljenju starim "kantadurima" koje se redovito slušalo s pažnjom i u tišini, kao i svojoj (makar tajnoj) vjernosti crkvenim običajima i blagdanima u vrijeme kada se to "nije smilo". Tako se slogan "tko dobro pjeva, dvostruko moli" ponovno spontano manifestira u glazbenom životu Vinišćana.

Zbor po okriljem društva "Ivana Duknovića" danas okuplja članove od 7 do 77 godina. Mladi prihvaćaju stare napjeve svojih predaka, a sadašnji župnik don Ivo Đurđević pomaže im odabirom tekstova koje zatim najstariji članovi podastiru putem tradicionalnih napjeva. Članovi zbora se šale kako se već poslovično, kad se donese tekst, nitko ničega ne sjeća, da bi zatim, nakon par proba, pjesma "izašla" slaganjem dijelova iz sjećanja starijih članova, koji se znaju i porječkati oko točnosti svojih interpretacija. No proba se uvijek završi u miru i prijateljstvu, na zadovoljstvo sviju.

3. TRADICIJA PASHALNOG MISTERIJA KRISTOVE MUKE, SMRTI I USKRSNUĆA

"Pilat ponovno izide i reče im: "Evo vam ga izvodim da znate: ne nalazim na njemu nikakve krivice." Izide tada Isus s trnovim vijencem u grimiznom plaštu. A Pilat im kaže: "Evo čovjeka!" I kad ga ugledaše glavari svećenički i sluge, povikaše: "Raspni, raspni!" Kaže im Pilat: "Uzmite ga i raspnite jer ja ne nalazim na njemu krivice." Odgovoriše mu Židovi: "Mi imamo Zakon i po Zakonu on mora umrijeti jer se pravio Sinom Božjim."

Evangelje po Ivanu (19: 4-7)

Korizma, vrijeme pripreve za Uskrs, najveći kršćanski blagdan, traje četrdeset dana (sam naziv dolazi od latinske riječi "quadagesima", odnosno četrdeset), a započinje Pepelnicom ili Čistom srijedom. Opća korizmena pobožnost egzistira kao izraz vjerničkog suživljavanja s Kristovom mukom i smrću. Od šeste korizmene nedjelje Cvjetnice "Dominica in Palmis de Passione Domini", započinje Veliki tjedan, da bi nakon Svetog trodnevlja (od Velikog četvrtka) nastupila Uskrsna nedjelja. Muka, smrt i uskrsnuće Kristovo nadahnjivalo je glazbenike od prvih stoljeća kršćanstva, kao jezgra liturgijske godine. U kasnom srednjem vijeku i u većoj mjeri u renesansi, za Veliki tjedan, a posebice za Veliki petak, češće se poseže za korizmenim tekstovima iz liturgije. U južnoj Hrvatskoj službena se liturgija, kao i paraliturgija, konstantno obogaćuje pučkim napjevima, novim formama i repertoarom. Korizma za kršćane predstavlja vrijeme kada se ponizno i suzdržano promišlja svoju muku i svoj životni križ, mise postaju tiše, pjesme tužnije, da bi se za vrijeme Velikog tjedna ozbiljno i skrušeno razmišljalo i meditiralo o Kristovoj muc i smrti. Stoga je upotreba instrumenata u katoličkoj liturgiji kroz Korizmu dopuštena samo kao nužnost, pratnja pjevanju, dok je u Svetom trodnevlju (Veliki četvrtak, Veliki petak i subota) apsolutno zabranjena, kao i sama zvona.

Teme Kristove muke i smrti, mada su u glazbenom smislu, uvjetno rečeno, "nezahvalnije" od same teme uskrsnuća, konstantno su prisutne, i to naglašeno, kao neraskidivi dio glazbene kulture ljudi primorskog dijela Hrvatske. Do naših dana "repertoar" za Veliki tjedan u Dalmaciji, kao i u čitavom primorju, osjetno je sadržajno bogatiji od onoga u sjevernom djelu Hrvatske koji češće i obimnije glazbom slavi Kristovo uskrsnuće. Dr. don Petar Zdravko Blajić razloge ove (ne)

ravnoteže, među ostalim, nalazi u možebitnom utjecaju protestantizma na dio sjeverne Hrvatske (Blajić, 1993: 7).

4. GRAĐA

4.1. PUČE MOJ

Prijevori (Improperia) - *Puče moj* (notni primjer br. 1) - pjevaju se za vrijeme večernje procesije na Veliki petak "in Passione et Morte domini". Tekst Prijekora ne donosi se po ustaljenom rasporedu, već prema raspoloženju, dogovoru, ali i memoriji pjevača, što se očituje u čestom "nestajanju" određenih glasova koji se isključuju i uključuju u zbor, ovisno o tome sjećaju li se teksta ili ne. Rijetko koji pjevač zna čitav tekst Prijekora (prilog br.1) napamet, pa sukladno dogovoru, dogodi se da se isti tekstovi (Prijekora) ponavljaju više godina uzastopce, dok se pojedini tekstovi ne izvode niz godina. Pjevači dobivaju tekst Prijekora od svećenika neposredno prije procesije.

Napjev tendira suvremenom tonskom rodu dura: ne pripada mu u postpunosti. Započinje refrenom *Puče moj* u paralelnim tercama. Iz praktičnih razloga (dok pjevači nisu "uhvatili" tercu, odnosno dok se nije formirao "tonalni oslonac") početak prvog refrena u izvedbi iznimno je donesen jednoglasno. Pripjev pjevaju svi pjevači (tutti) te ga ponavljaju nakon svakog sljedećeg dijela teksta Prijekora, koji jednoglasno izvija muški glas bariton, povremeno unisono ili za oktavu više praćen ženskim glasom altom.

Moguće je prepoznati svojevrsne "ostatke" responzorijalnog pjevanja iz Dalmacije, kada bi se svećenik s oltara obraćao puku koji bi mu odgovarao nakon proklamacije. Prema Jerku Beziću, za vrijeme starog običaja procesije za Veliki petak, puk bi na stari način psalmodički odgovarao refrenom *Puče moj* na psalam *Pomiluj mene Bože*. Refren je na sve kitice psalma bio isti. (v. Bezić, 1973: 31) Napjev se izvija u slobodnom ritmu, koji se odvija u bližim i daljnjim varijantama metroritamskog obrasca.

Notni primjer br. 1.

Uspoređivanjem ovog zapisa sa starijim zapisom istog napjeva, koji je napravio

Puče moj

Transkribirala: J. Buble Paškalin, 2005.g.

Libero

tutti

Pu - če moj, što u - či - ni te - bi? - Il' u če - mu o - ža - lo - stih te - be?
O - dgo - vo - ri me - ni! ___

solo

Ja te iz-ve-doh iz zem-lje E - gip - ta; ti pri - pra - vi križ svo - me spa - si - te - ljul _____

tutti

Pu - će moj, što u - či - ni te - bi?_ Il' u će - mu o - ža - lo - stih te - be?

O - dgo - vo - ri me - ni! _____

solo

Ja te vo - dih kroz pu - sti - nju _____ če - tr - de set go - di - na _____ i ma - nom te hra nih. _____

I u ve - doh te u ze - mlju do - sta do bru; _____ ti pri - pra - vi križ svom spa - si - te - lju _____

tutti

Pu - će moj, što u - či - ni te - bi?_ Il' u će - mu o - ža - lo - stih te - be?

O - dgo - vo - ri me - ni! _____

Nikola Buble 1985. godine (privatna nototeka Nikole Buble) (notni primjer br. 2), moguće je primijetiti izvjesne promjene. Zapis se kreće unutar čiste kvinte, dok noviji obuhvaća malu tercu. Stariji zapis je bogatiji “fjoretima” (ukrasima), dok se noviji gotovo približio koralnom “Popule meus” (notni primjer br. 3). Razlog tome vjerojatno je pomlađivanje crkvenog zbora te, slijedom toga, sugestije župnika koji su služili u Župi Vinišće. Dakle, imamo obrnut proces od uobičajenog; od pučkog (tradicijskog) ka koralnom izričaju.

Notni primjer br.2.

Puče moj

Molto libero (♩=145/♩=72) *Snimio i transkribirao: Nikola Buble*

Pu - će moj, što u - či - ni te - bi?_ O - li u će - mu o - ža - lo - sti - te - be?

O - dgo - vo - ri me - ni! _____

Pu - će moj, ja pro - svi - je - tih te - be _____

A ti po - gr - di pred Pi - la - tom spa - si - te - lja svo - ga _____

Notni primjer br. 3.

Popule meus

Inačicu ovog napjeva nalazimo i drugdje po Hrvatskoj i Hercegovini, primjerice u Ljubuškom (notni primjer br. 4.) (Boras 1993: 112) i Srijanima (notni primjer br. 5.) (Bezić 1983: 230), što je i razumljivo s obzirom na zajednički izvor u gregorijanskom koralu.

Primjer br. 4.

Snimio i transkribirao: M.P. Boras, 1992. g.

Puče moj

Notni primjer br. 5.

Snimio i transkribirao: S. Stepanov

J=108 cca (♩=216) molto libero

Pu - će moj, što u - či - ni* te - bi? I - li u će - mu o - za - lo - sti*
te - be? Od - go - vo - ri me - ni. Pu - će moj, ja te - be
Iz - ve - de pri - ko Ho - ra cr - ve - no - ga, a ti si tr - skom
tu - ka gla - vu Spa - si - te - lju svo - me. Pu - će moj,
što u - či - ni* te - bi? I - li u će - mu o - za - los - ti* te - be?
Od - go - vo - ri me - ni.

4.2. GOSPODINA MUČENJE

Napjev za pjesmu *Gospodina mučenje* (notni primjer br. 6.) ima neliturgijski tekst. Tipičan je za više župa trogirsko-kaštelanskog područja. (usp. Buble 1997: 84-88) Uobičajeno slijedi odmah nakon ispjevanog *Puče moj*, zadržavajući opseg melodijske linije, kao i tonalna obilježja prethodnog napjeva. Pjeva se jednoglasno sa variranim meloritamskim obrascem što je posljedica različite metroritamske strukture pjevanog teksta.

Notni primjer br. 6.

Gospodina mučenje

Trankribirala: J. Buble Paškalin, 2005.g.

U Go-spo-di-na mu-če-nje, u kom' bi svi-ta spa-se-nje
svo-je sr-ce sla-vi-mo, gri-ha se o-sta-vi-mo. I-su-sa mu-ke i ra-ne,
sa spi-mo du-se ka-ja-nje, kru-nu tr-no-vu, u-zi-cu, križ-te-ški,ča-vle,su-li-cu.
Po tvo-joj Mu-ci I-su-se, mo-li-mo na-ma smi-luj se i nas od gri-ha iz-ba-vi,
u sla-vi vi-čnoj pro-sla-vi

4.3. GOSPIN PLAČ

Gospin plač je paraliturgijski, izvancrkveni napjev (notni primjer br. 7.), koji se kroz vrijeme Korizme pjeva kao izraz pobožnost. Kroz tekst napjeva se proživljava Isusova muka i smrt. Napjev je jednoglasan, modalnog karaktera. Posjeduje čvrsti aksak ritam, odnosno četverodijelnu asimetričnu mjeru. Zamjetno je suzvučje velike sekunde koju vjernici pjevaju na posljednjem tonu u predzadnjem i zadnjem taktu napjeva. Javlja se u prve dvije strofe, a zatim iščezava, pa se opet pojavljuje. Iz razgovora s vjericima doznala sam kako je ta, za pjevanje “efektna zvučna pojava”, posljedica volje pojedinaca koji su pjevali “kako im je došlo”.

Vjernici iz Vinišća na ovaj napjev pjevaju još dva korizmena, paraliturgijska teksta, *Ja se kajem* (prilog br. 2) i *Isukrste ljubav tvoju* (prilog br. 3).

Postoje bliže i daljnje inačice ovog napjeva širom Dalmacije. Za primjer prilažem dijelove *Gospinog plača* iz Velog Varoša (notni primjer br. 8.) (Martinić 1981: 101), *Gospinog plača - Poslušajte braćo mila* iz Kostanja (notni primjer. br.

9.) (v. Bezić, 1983: 229) te *Gospinog plača - Što ste stali o misnici*, s područja Sumpetar-Jesenice-Krilo (primjer br.10.) (Bezić, 1983, 216).

Notni primjer br. 7.

Gospin plač

Lamentoso Transkribirala: J. Buble Paškalin, 2005.g.

Mu - ka gor - ka Go - spo - di - na, I - su - krs - ta Bo - žjeg si - na.

Notni primjer br. 8.

Snimio i transkribirao: J. Martinić

O - vo ve - kav ma - lo da - hnu priqu na - vu tet iz - čini - mu.

Napominjem da napjev *Ja se kajem* (notni primjer br. 11.), koji je skladao V. Novak, prvim dvaju glazbenim recima ukazuje na srodnost s prije navedenim. Moguće je pretpostaviti da je skladatelj crpio inspiraciju iz glazbene baštine, kao i obrnuto, da je narod dijelom prihvatio te modificirao ovu skladbu iz “Priručnika za zbornu i pučko crkveno pjevanje” (v. Glibotić 1967: 180-181), prilagodivši je s vremenom svom vlastitom izričaju. S etnomuzikološkog stajališta, sve navedeno u svezi s napjevom *Gospin plač* ne dovodi u pitanje tradicijska obilježja, značenje i vrijednost ovog zapisa, budući da on živi u puku i s pukom.

Notni primjer br. 9.

Snimio i transkribirao: S. Stepanov

GOSPIN PLAČ — »POSLUŠAJTE, BRACO MILA«

♩=196 cca (♩=98) molto 11bero

Po - slu - šaj - te, bra - čo mi - la, gor - ku mu - ku Go - spo - di - na
I - su - kr - sta, Bo - žjeg Si - na, ko - ju za nas sa - da pri - ma. Rad na - še - ga va - zda mi - ra
on na kri - žu sed u - mi - ra. Vi poš - te - ni re - dov - ni - ci, i - su - so - vi na - slied - ni - ci.

Notni primjer br. 10.

Snimio i transkribirao: S. Stepanov.

GOSPIN PLAČ — »ŠTO STE STALI, O, MISNICI«

♩ = 192 cca (♩ = 96) molto llibero

Tenori
ZBOR
Basi

Što ste sta - li, o, mi - sni - ci, što čl - ni - te, re - dov - ni - ci?

Što se zgo - di, jur vi - di - te, ze - što, da - kle, ne cvl - li - te?

(„Paskovnja“ str. 2. strofa 12.)

Notni primjer br. 11.

6. Ja se kajem
(Za 2 gl. ili mješ. zbor)

Umjereno *V. Novak*

1. Ja se ka - jem, Bo - že mi - li
2. Mi - lo sr - de tvo - je ve - će,
3. Ja te lju - bim, da - bri Bo - že,
4. Ja sam spra - van sve - ko il - ko -
5. Grije - he svo - je i pri - ka - re -

1. od sva - ko - ga grije - ha mo - ga;
2. ne - go mo - je sve kri - vi - ne,
3. iz dna sr - ca lju - bim to - be
4. iz gu - bi - ti i um - rije - ti,
5. na - mje - sni - ku tvom ot - krit - ću,

4.4. ISPOVIDAJTE SE GOSPODINU

Riječ je o paraliturgijskom napjevu (notni primjer br. 12.) koji se pjeva na kraju procesije za Veliki petak, odnosno napjevu koji donosi “podalmatizirani” psalam 136, varijantu Litanija zahvalnice (v. Biblija 1983: 576, usp. Buble 1988: 56), u

kojem se miješa ikavica i ijekavica. Pjevači izvode napjev koji tendira tonskom rodu dura. Izvodi se u paralelnim tercama, s izuzetkom samog početka spomenutog obrasca kada napjev započinje solo glas. Napjev se interpretira slobodno; zapis ukazuje na ustaljenu metroritamsku strukturu.

Notni primjer br. 12.

Ispovidajte se Gospodinu

Molto libero Transkribirala: J. Buble Paškalin, 2003. g.

I - spo - vi - daj - te se... Go - spo - di - nu jer je do - bar...
 Jer je u vi - ke... mi - lo - sr - de nje - go - vo...
 I - spo - vi - daj - te se... Bo - gu Bo - go - va...
 Jer je u vi - ke... mi - lo - sr - de nje - go - vo...
 I - spo - vi - daj - te se... Go - spo - di - nu Go - spo - da...
 Jer je u vi - ke... mi - lo - sr - de nje - go - vo...
 ko - ji sam u - či - ni... ču - de - sa ve - li - ka...
 Jer je u - vi - ke... mi - lo - sr - de nje - go - vo...
 koj je stvo - ri - o... ne - be - sa mu - dro...
 Jer je u - vi - ke... mi - lo - sr - de nje - go - vo... *allargando*

Inačice ovog napjeva primjetne su na širem području Damacije, primjerice u Sumpetru (primjer br. 13.) (Bezić 1983: 207) i Kaštel Starom (notni primjer br. 14.) (Martinić, 1981:81).

Notni primjer br. 13.

Snimio i transkribirao: S. Stepanov

$\text{♩} = 108$ cca ($\text{♩} = 216$) molto libero

Is - po - vi - daj - te se Go - spo - di - nu jer je do - bar

Notni primjer br. 14.

Snimio i transkribirao J. Martinić, 1975. g.

11. 2 $\text{♩} = 112$ A

Is - po - vi - daj - te se Go - spo - di - nu jer je do - bar,
jer je ve - li - ko mi - lo - sr - dje nje - go - vo.

Notni primjer br. 15.

18 ISPOVIDAJTE SE GOSPODINU

Snimio: N. Buble — N. Čapalija

Kazivači: Tome Dučić-Neralov (1910)

Transkribirao: N. Buble

Mire Anđelić-Arambašin (1919)

Mjesto i vrijeme snimka: Vinišće, 1. 07. 1985.

$\text{♩} = 54$ Libero

Is - po - vi - daj - te se Go - spo - di - nu jer je do - bar
jer je ve - li - ke mi - lo - sr - dje nje - go - vo
Is - po - vi - daj - te se Bo - gu kro - go - va

Usporedba priloženog zapisa iz Vinišća sa starijim zapisom Nikole Buble iz 1985. godine (notni primjer br. 15.) (Buble, 1988., 58) ukazuje na pojednostavljivanje melodijske linije u novije vrijeme, što se jasno očituje u kadenci osnovnog glazbenog obrasca, te u izostanku prohodnih i izmjeničnih tonova unutar napjeva.

Mogući razlog ovoj promjeni vjerojatno je način pjevanja koji je prilagođen većem broju novih pjevača.

Iz zapisa starijeg datuma, kao i iz mojeg zapisa iz 2005. godine, razvidno je da napjev tendira suvremenom tonskom rodu dura. Tragom ove činjenice, smatram vjerojatnim da se radi o procesu adaptacije koralnog napjeva dvoglasnom načinu izvođenja.

Pjevaju ga stariji i mladi ljudi. Pjeva se “s mnogo zvuka” otvorenim, grlenim načinom, koji na trenutke prelazi u nazalni kod većine pjevača. Osjeća se sigurnost u pjevanju, kao i odsutnost bilo kakvih pretenzija prema kultivaciji glasa. Napjev se donosi u forte dinamici, te se stječe dojam da pjevači uživaju u zvuku koji tijekom izvođenja neprestano raste i jača. Pjevači kao da su sve ushićeniji i opušteniji kako izvedba odmiče, što se kod pojedinaca manifestira spontanom “ubacivanjem” ukrasa i melizama na dužim notama, te martelattima i staccatima u svrhu bolje izražajnosti, ali i sve višom intonacijom.

Pri samom kraju napjeva jačina tona i emotivni naboj pjevača vidljivo nadmašuje pomalo stidljiv i suzdržan početak, pa pjevači, lišeni početne treme, podastiru dojmljivu zvučnu sliku dostojnu prigode.

4.5. BARJACI KREĆU KRALJEVI

Tekst ovog napjeva varijanta je prevedenog liturgijskog teksta himne “Vexilla Regis” iz IV. stoljeća, koja je običavala biti dijelom liturgijske ceremonije za Veliki četvrtak, (v. Martinić *ibid.* 252, Pintarić 1849: 219, Demović 1999:56).

Ovaj durski napjev (notni primjer br. 16.), iz reda Himni i Posljednica o Muci Gospodnjoj, Vinišćani donose jednoglasno. Karakterizira ga, gotovo, čvrst ritam. Pjeva se za Veliki četvrtak nakon zalaska sunca, kada počinju Pobožnosti prema Križu, odnosno kada završava funkcija Velikog četvrtka, a počinje funkcija Velikog petka. U zadnje vrijeme se uvriježio običaj pjevanja na sam dan Velikog petka, u procesiji.

Kao i u prije navedenim napjevima iz Vinišća, pa tako i u ovom, pjevači i pjevačice pjevaju izrazito otvorenim, grlenim načinom, forte dinamikom, uživajući u moćnom zvuku koji ispunja unutrašnjost crkve. Uistinu promišljajući tekst, nastoje

dostojno i ponizno predočiti svoju zahvalnost Gospodinu pjesmom, pa gotovo da se nadmeću tko će pjevati glasnije i upečatljivije. Usporavajući napjev gromoglasni i ushićeni “amen” odjekuje u Vinišćanskoj crkvi najglasnije i najsvčanije.

Notni primjer br. 16.

Barjaci kreću kraljevi

Tempo comodo Transkribirala: J. Buble Paškalin, 2005. g.

Ba-ri-a-ci kre-ću kra-lje-vi, o-taj-stvo Kri-ža bli-sta-se. Na ko-jem ži-vot u-mri-je
i smr-ću ži-vot do-ne-se. I i-spu-ni se, što Da-vid u sve-toj pje-smi pro-re-če
kad na-ro-di-ma vi-knu, za-vla-da Bog sa dr-ve-ta.
O-taj-stvo, vre-lo spa-se-nja, ne-ka-te hva-li sva-ki duh.
Daj da nam Kri-ža po-bje-da, pri-ba-vi vje-čno u-zdar-je.
A - men.

4.6. KRIŽU SVETI NAD SVA STABLA

Križu sveti nad sva stabla liturgijski je napjev, koji se izvodi za Veliki petak u crkvi za vrijeme ljubljenja križa, nakon ispjevanih Prijekora (notni primjer br. 17.). Pripada tonskom rodu duru. Karakterizira ga čvrst ritam predočen u 5/4 mjeri.

Notni primjer br. 17.

Transkribirala J. Buble Paškalin, 2005. g.

Križu sveti nad sva stabla

Lento ma non troppo

Kri-žu sve-ti nad sva sta-bla, ple-me-nit si sa-mo ti.

5. PRILOZI*

5.1. PUČE MOJ¹

Puče moj, što učini tebi? Ali u čem ožalostih tebe? Odgovori meni!
Puče moj, ja izvedoh tebe iz zemlje Egipta; ti pripravi Križ Spasitelju tvom!
Puče moj, ja pri tobom otvorih more; a ti otvori s kopljem rebra moja!
Puče moj, ja tebi dadoh štap od kraljevstva; a ti dade glavi mojoj trnovitu krunu!
Puče moj, ja uzvisih tebe velikom kripošću: a ti mene raspe na drvo Križa!
Puče stvorenje moje, u čemu ožalostih tebe? Zašto ne poznaš mene, zli puče stvorenje moje!
Puče moj, ja slobodu dadoh u ruke tvoje; a ti uveza konopom ruke moje!
Puče moj, ja tebe privedoh priko mora crljenoga; a ti mene privede svezana priko Jeruzalima!
Puče moj, ja tebi svezah dušu s tilom; a ti mene priveza k stupu kamenitu!
Puče moj, što veće imadah učiniti; a ne učinih tebi? Odgovori meni!
Puče moj, ja tebe u nevolji ne zapuštah; a ti mene pri stupu izbiča!
Puče moj, ja od tvoga plemena odabrah Mater moju; a ti mene čini u lrvavu okupat se znoju!
Puče moj, ja tebe milošću ne odbigoh; a ti mene na Križ uzdigo!
Puče moj, ja tebi pripravih nebesa velika; a ti sulicom otvori meni rebra!
Puče moj, što učinih tebi? Ali u čem ožalostih tebe? Odgovori meni!

5.2. GOSPODINA MUČENJE²

U Gospodina mučenje,
U kom' bi svita spasenje
Svoje srce stavimo,
Grijeha se ostavimo.
Isusa muke i rane,
Saspimo duše kajanje,
Krunu trnovu, uzicu,
Križ teški, čavle, sulicu.

*Poradi dužine, tekstove ovdje prilažem u skraćenom obliku.

¹ Nastavak teksta u: Vlašić, Petar. 1921. Evangelistar. Dubrovnik: Narodna knjižara "Jadran", str. 90-91.

² Nastavak teksta u: Civlichia, Mattia. 1805. Pisne duhovne raslicne. U Mletcizih: Sebastian Coleti.

Po tvojoj Muci Isuse,
Molimo nama smiluj se.
I nas od griha izbavi,
U slavi vječnoj proslavi.

5.3. GOSPIN PLAČ³

Muka gorka Gospodina,
Isukrsta Božjeg sina.
Po Ivanu Vangelisti,
Koji Gospin plač navisti.
Plaćnim glasom sve vas molju,
Slište Majke sad nevolju.
Kojano vas na plač zove,
Jer u gorkim mukam' plove.
Gospi sestre pritekoše,
Nad njom kose raspletoše.
Udru u plač mandarinom,
Za Isusom Gospodinom.

5.4. JA SE KAJEM⁴

Ja se kajem, Bože mili,
Od svakoga grijeha moga,
Moje srce gorko cvili,
Jer uvrijedih tebe Boga.
Milosrđe tvoje veće,
Nego moje sve krivine,
Tvoja milost pustit neće
Skrušen grešnik da pogine.
Ja te ljubim, dobri Bože,
Iz dna srca ljubim tebe
Što mi više duša može,
Više nego samog sebe.

³ Nastavak teksta u: Divković, Babić. 1929. Muka Isusova i plač Blažene Dj. Marije. Split: Hrvatska knjižara.

⁴ Nastavak teksta u: Hrvatske crkvene popijevke. 1960. Zagreb: Zagrebački bogoslovi.

5.5. ISUKRSTE, LJUBAV TVOJU⁵

Isukrste, ljubav tvoju
Tko ć' iskazat ah za moju,
Hoti dušu ti umrti
A otkupiš nju od smrti.
Isukrste moj propeti
Daj mi za križ tvoj presveti,
Da ja gorko zaplačem
I sve grihe otplačem.
Gledaj moja dušo muke
Od krvničke ljute ruke,
Muke grješna dušo za te
I za vas mu svijet zadate.
Isukrste moj propeti
Daj mi za križ tvoj presveti,
Da ja gorko zaplačem
I sve grihe otplačem.

5.5. ISPOVIDAJTE SE GOSPODINU⁶

Ispovidajte se Gospodinu jer je dobar.
Jer je u vike milosrđe njegovo.
Ispovidajte se Bogi Bogova.
Jer je u vike milosrđe njegovo.
Ispovidajte se Gospodinu Gospoda.
Jer je u vike milosrđe njegovo.
Koji sam učini čudesa velika.
Jer je u vike milosrđe njegovo.
Koj' je stvorio nebesa mudro.
Jer je u vike milosrđe njegovo.
Koj' je utvrdio zemlju nad vodama.
Jer je u vike milosrđe njegovo.

⁵ Nastavak teksta u: Novi vienac molitava i bogoljubnih pjesama. 1893. Đakovo: Biskupijska tiskara.

⁶ Nastavak teksta u: Civlichia, Mattia. 1805. Pisne duhovne raslicne. U Mletczih: Sebastian Coleti.

Ispovidajte se Gospodinu Gospoda.
Jer je u vike milosrđe njegovo.

5.6. BARJACI KREĆU KRALJEVI⁷

Barjaci kreću kraljevi,
Otajstvo križa blista se.
Ma kojem život umrije,
I smrću život donese.
I ispuni se,
Što David u svetoj pjesmi proreče.
Kad narodima viknu,
Zavlada Bog sa drveta.
Otajstvo, vrelo spasenja,
Neka te hvali svaki duh.
Daj da nam Križa pobjeda,
Pribavi vječno uzdarje.
Amen.

5.7. KRIŽU SVETI NAD SVA STABLA⁸

Križu sveti nad sva stabla,
Plemenit si samo ti.
S takim lišćem, cvijećem, rastom
Ne daje ga ni jedan gaj.
Slatko drvo, slatki čavli
Sladak teret podnose.
Lovor vijenac slavnog soja,
Slavi pjesmom, jeziče.
I nad križem, znakom slave
Poj začinku pobjede.
Kuju svojom žrtvom teškom
Spasitelj izvojeva.

⁷ Nastavak teksta u: Vlašić, Petar. 1921. Evandelistar. Dubrovnik: Narodna knjižara "Jadransko".

⁸ Nastavak teksta u: Vlašić, Petar. 1921. Evandelistar. Dubrovnik: Narodna knjižara "Jadransko".

Slatko drvo, slatki čavli
Sladak teret podnose.
Lovor vijenac slavnog soja,
Slavi pjesmom, jeziče.

6. ZAKLJUČAK

Namjera ovog teksta je pružanje prikaza zatečenog stanja dijela glazbenog života Vinišćana prezentiranog putem podastrih napjeva. Glazba, kao integralni dio vjerskog života stanovnika Vinišća, je kompleksna pojava i teško je analizirati te sagledati u njezinoj sveukupnosti bez poznavanja okolnosti koje su je dugi niz godina uvjetovale i oblikovale. Korizmeni, kao i drugi crkveni napjevi Viniške župe, prenosili su se isključivo tradicijom usmene predaje, što je praksa koja u našem slučaju u razdoblju nakon II. svjetskog rata doživljava diskontinuitet u većini segmenata svoje bitnosti. Četrnaest godina odsutnosti župnika u mjesnim crkvama te komunistička vlast, poslovično nesklona manifestiranju katoličke tradicije, promijenili su glazbeni izričaj u vjerskom očitovanju Vinišćana baštinjenog iz dalekih vremena. Zapaženi broj stanovnika, slijedom promjena u društvu, mijenja svoj odnos prema vjeri. U danim povijesnim okolnostima, praksa crkvenog pjevanja uglavnom je potisnuta iz svakodnevnog glazbovanja, dobivši epitet “zastarjelog” što je podrazumijevalo gotovo negativan odnos spram društvenoj zbilji. S druge strane, smatram potrebnim napomenuti, da mještani Vinišća u drugoj polovici 20. stoljeća od strane pojedinih župnika nisu imali dovoljan poticaj glede održavanja tih “zastarjelih običaja”. Štoviše, kako piše u Kronici Župe Vinišća, jedan od njih konstatira kako su “u običajima pomalo dosadni” (podcrtala J. B. P.) (Kronika Župe Vinišća). Ipak, zahvaljujući maru istinskih i praktičnih vjernika, veći broj crkvenih, pa tako i korizmenih napjeva, ostaje sačuvan (pojedini tek u njihovom sjećanju). Posljedica toga je činjenica da su priloženi napjevi u ovom radu, u posljednjem desetljeću 20. stoljeća doživjeli reanimaciju, potvrdivši se očitovanjem u živoj vjeri svojih nositelja. Većina napjeva podrijetlom pripada daljnjoj prošlosti i glagoljaškoj glazbenoj baštini. Pojedini kazivači su učestalo spominjali kako je Vinišće nekad bilo glagoljaška župa, a neki od najstarijih među njima kažu kako su njihovi roditelji, koji su bili pismeni, čitali iz “libra na glagoljicu”. Glazbena struktura napjeva, sadržaj, način na koji se izvode (primjerice ostaci responzorijalnog pjevanja) svjedoče o tom podrijetlu. Analiza građe je pokazala da inačice ovih napjeva postoje i drugdje po Dalmaciji, neke i u Hercegovini. Građa dijela priloženih napjeva, s obzirom na izvore iz kojih su potekli, a možemo ih slijediti do gregorijanskog korala, doživjela je promjene tijekom godinama dugog tretiranja puka, posebice za vrijeme kada nisu imali župnika. Proces svojevrsne “nadogradnje” postojećih napjeva pučkim izričajem usporen je ciljanim sugestijama. U nekim napjevima interesantna je pojava obrnutog procesa od onog koji je uobičajen; pretočenje pučkog glazbenog izričaja ponovno u onaj prvotni, svojstven gregorijanskom pjevanju.

LITERATURA

- BEZIĆ, Jerko. 1973. *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*. Zadar: Institut jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru.
- BEZIĆ, Jerko. 1983. *Spomenici glagoljaškog pjevanja*. Prvi svezak. Glagoljaško pjevanje u Poljicima kod Splita. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Razred za muzičku umjetnost, Muzikološki zavod Muzičke akademije u Zagrebu.
- BEZIĆ, Jerko. 1993. *Hrvatske crkvene i nabožne pučke pjesme do 1990. i otada*. U: *Arti musices*. Stanislav Tuksar, ur. Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, Zavod za povijest hrvatske glazbe HAZU, Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 24/2: 169-183.
- BLAJIĆ, Petar Zdravko. 1993. *Pasha u glazbi*. Aleluja, aleluja. Slobodna Dalmacija. 10., 11. i 12. 4., str. 7 Uskrsnog priloga.
- BORAS, Martin Pero. 1993. *Obredno crkveni napjevi u Ljubuškom*. U: Bašćinski glasi. Nikola Buble, ur. Omiš: Festival dalmatinskih klapa - Omiš, Centar za kiulturu d.o.o. Omiš, 2: 109-125.
- BUBLE, Nikola. 1988. *Glazbena kultura stanovnika trogirске općine*. Trogir: Muzej grada Trogira.
- BUBLE, Nikola. 1997. *Glazba kao dio života*. Etnomuzikološke teme. Split; Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, Matica hrvatska ogranak Trogir.
- BUBLE, Nikola. 1998. *Uvod u etnomuzikologiju*. Split: Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu.
- DEMOVIĆ, Miho. 1999. *Prva hrvatska školska crkvena pjesmarica*. Knjiga pjesmah Fortunata Pintarića. Zagreb: Kor Prvostolne crkve zagrebačke, Glas Koncila.
- GLIBOTIĆ, Ivan. 1967. *Pjevajmo, braćo kršćani*. Priručnik za zbornu i pučko crkveno pjevanje. Makarska: Franjevačka Visoka Bogoslovija Makarska.
- Biblija, 1983.
- Kronika Župe Vinišća od godine 1964*. Privatno vlasništvo Župe Presv. Srca Isusova, Vinišće, Nadbiskupija splitsko-makarska. /U rukopisu/
- MARTINIĆ, Jerko, 1981a. *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Universität zu Köln. Teil II (Noten). Köln: Gustav Bosse Verlag Regensburg.
- MARTINIĆ, Jerko, 1981b. *Glagolitische Gesänge Mitteldalmatiens*. Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophischen Fakultät der Universität zu Köln. Teil I (Text). Teil II (Noten). Köln: Gustav Bosse Verlag Regensburg.
- MERRIAM, Alan P. 1964. *The Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University Press.

MIROŠEVIĆ, Josip. 1998. *Novija kretanja dalmatinske urbane pjesme*. U: Bašćinski glasi. Nikola Buble, ur. Omiš: Centar za kulturu Omiš, Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, 7: 53-65.

PINTARIĆ, Fortunat. 1849. *Knjiga bogoljubnosti karstjanske, sadržavajuća pobožnih molitvah i pesmah vežbanje mladeži školnoj/posvetjena po otcu Fortunatu Pintariću*. Beč: tiskano u jermenskom manastiru.

PITT-RIVERS, Julian. 2002. *Zaključak. Kakvu etnologiju možemo priželjkivati za suvremena društva, u budućnosti?* U: Drugi i sličan. Pogledi na etnologiju suvremenih društava. Martine Segalen, ur. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 257-266.

RIHTMAN-AUGUŠTIN, Dunja. 1971. *Položaj tradicionalne kulture u suvremenom društvu*. U: Narodna umjetnost. Maja Bošković-Stulli, ur. Zagreb, Institut za narodnu umjetnost, 8: 3-17.

ŽUPANOVIĆ, Lovro. 1999. *Crkvena glazba i crkveni glazbenici u Šibeniku*. U: Glazba, folklor i kultura. Svečani zbornik za Jerka Bezića. Naila Ceribašić, Grozdana Marošević, ur. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Hrvatsko muzikološko društvo, 191-198.

SUMMARY

The article gives 6 cantos that are sung in a place called Vinišće in Central Dalmatia during Lent, mostly on Good Friday: *Puče moj, Gospin plač, Ispovidajte se Gospodinu, Barjaci kreću kraljevi, Križu sveti nad sva stable*. They undergo the musical and comparative analysis, for the purpose of a better understanding of their starting points, uses and changes they were exposed to. With the purpose of a better understanding of the social circumstances from which these songs originated, lived and changed, the author of this article concisely presents: the characteristics of the place Vinišće, the habits of the inhabitants, the social circumstances which have shaped the character of those habits in the last sixty years.

The structure of the enclosed cantos, according to the sources they came from, and can be traced to the Gregorian coral, underwent lots of changes through the time. In some cantos it is interesting to observe a different process from the usual one; The transformation of the folk musical expression again into the previous one, close to the Gregorian singing.